

UZASADNIENIE

Pozwem wniesionym w dniu 7 maja 2014 r. powódka W. J. (1) domagała się zasądzenia od Skarbu Państwa – Wojewody (...) kwoty 152.380 zł tytułem odszkodowania za utratę gospodarstwa rolnego wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia wytoczenia powództwa i kosztami postępowania według norm przepisanych.

W uzasadnieniu żądania powódka podała, że orzeczeniem Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w W. z dnia 6 maja 1964 r., utrzymanym w mocy decyzją Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Ł. z dnia 30 września 1964 r. Skarb Państwa przejął na własność nieruchomości o powierzchni 8,02 ha, położoną we wsi J. woj. (...), stanowiącą jej własność. W dalszej kolejności powódka wskazywała, że ostateczną Decyzją Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 lipca 2013 r., stwierdzono nieważność decyzji Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Ł. z dnia 30 września 1964 r. oraz utrzymanej nią w mocy decyzji Powiatowej Rady Narodowej w W. z dnia 6 maja 1964r.

Powódka wywodziła, że Decyzja Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 lipca 2013 r. ma charakter prejudykatu przesądzającego przesłankę odpowiedzialności deliktowej Skarbu Państwa, jaką jest bezprawność działania organu przy wydaniu decyzji. Podniosła, że na skutek wydania przez organ administracji państwowej wadliwej decyzji, poniosła szkodę wyrażającą się utratą własności gospodarstwa rolnego. W. J. (1) oświadczyła, że wysokość dochodzonego pozwem odszkodowania została ustalona na podstawie art. 363 § 2 k.c., tj. według stanu nieruchomości w czasie wydania bezprawnej decyzji i według cen aktualnych. (pozew k. 2-4)

Pozwany Skarb Państwa – Wojewoda (...) w odpowiedzi na pozew z dnia 20 czerwca 2014 r. zakwestionował żądanie powódki, co do zasady i wysokości, wniósł o jego oddalenie w całości oraz o zasądzenie od powódki kosztów procesu.

Podniósł, że powódka nie udowodniła, iż między działaniem organu administracji publicznej a wskazywaną przez nią szkodą istnieje związek przyczynowo – skutkowy, a zatem nie wykazała odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego. Zdaniem pozwanego powódka nie wykazała także źródła szkody (nie załączyła do pozwu decyzji, która była przedmiotem rozstrzygnięcia w postępowaniu nadzorczym), a zatem nie wykazała przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego.

Pozwany zakwestionował nadto istnienie tytułu prawnego poprzedników prawnych powódki do wymienionego wyżej gospodarstwa rolnego. Wywodził, że ewentualną utratę prawa własności należałoby wiązać z wymianą gruntów, która nastąpiła na mocy dekretu z dnia 16 sierpnia 1949 r., związanej z przesiedleniem (...) do wsi K., która miała miejsce w 1960 r. Podniósł zarazem, że także w tym wypadku nie może być mowy o wystąpieniu szkody, ponieważ w zamian za grunty położone we wsi J. przyznane zostały poprzednikom prawnym powódki (o ile posiadali oni prawo własności do przedmiotowego gospodarstwa rolnego) w ramach wymiany, grunty we wsi K., a zatem brak jest po stronie powódki uszczerbku majątkowego stanowiącego stratę w postaci utraty gospodarstwa i odpowiadającej równowartości tego gospodarstwa. (odpowiedź na pozew k. 34-41)

Postanowieniem z dnia 23 września 2014 r. Sąd zawiesił postępowanie w sprawie w związku ze śmiercią powódki w dniu 22 sierpnia 2014 r. (postanowienie k. 52)

W piśmie z dnia 12 lipca 2016 r. E. R. i E. K., jako spadkobierczynie W. J. (1) zgłosiły swój udział w sprawie w charakterze powódek. Wniosły o podjęcie zawieszono postępowania i zasądzenie od pozwanego na rzecz każdej z nich kwot po 76.190 zł wraz z ustawowymi odsetkami, a następnie ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, a także zasądzenie od pozwanego na rzecz E. R. kosztów postępowania według norm przepisanych.

Postanowieniem z dnia 19 lipca 2016 r. Sąd podjął zawieszono postępowanie z udziałem E. R. i E. K.. (pismo procesowe powódek k. 174-176; postanowienie k. 222)

W toku dalszego postępowania strony popierały swoje stanowiska w sprawie.

Pozwany podniósł zarzut braku legitymacji procesowej czynnej po stronie obu powódek. Zarzucił, że powódki nie oznaczyły nieruchomości, której dotyczą ich żądania oraz nie wykazały tytułu własności. Oświadczył, że nie twierdzi, że doszło do utraty prawa własności, a stwierdzenie nieważności decyzji nie spowodowało przywrócenia prawa własności. Podniósł, że nie przyznaje okoliczności podnoszonych przez powódki, co do kwestii zamiany gruntu, gdyż złożone przez powódki dokumenty w postaci rejestrów pomiarowo – klasyfikacyjnych dokumentują stan posiadania, a nie prawo własności do danej nieruchomości. (protokół z rozprawy z dnia 21.11.2016 r. k. 298-300; pismo procesowe pozwanego k. 326-327; protokół z rozprawy z dnia 27.02.2016 r. k. 339-340)

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Wieś J. posiadała bardzo słabe grunty. Na skutek obfitych opadów, które wystąpiły na tym terenie na przełomie 1956 i 1957 r., ziemie uległy degradacji i nie nadawały się do wykorzystania pod uprawy rolne. Mieszkańcy wsi zwrócili się wówczas do władz powiatowych z wnioskiem o przesiedlenie. W 1957 r. (...) oddali dobrowolnie swe grunty na rzecz Skarbu Państwa, otrzymując w zamian ekwiwalent w postaci gruntów stanowiących własność Państwowego Funduszu Ziemi na terenie powiatu (...). (okoliczności bezsporne; pismo Prezydium Powiatowej Rady Narodowej - k. 2 zał. Nr 2 oraz informacja Powiatowego Biura Geodezji i (...) przy Prezydium Powiatowej Rady Narodowej - k. 2 zał. Nr 3 - w załączonych aktach postępowania administracyjnego IV SA/Wa 712/12)

Decyzją Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w W. z dnia 10 października 1963 r. wydaną na podstawie art. 7 pkt. 2a dekretu z dnia 16 sierpnia 1949 r. (Dz. U. Nr 46, poz. 226 z 1962 r.) oraz art. 97 k.p.a. (Dz. U. Nr 30 poz. 168 z 1960 r.) wdrożono postępowanie wymiany gruntów właścicieli i posiadaczy, położonych we wsi J., wskazując, że obszar przez nich posiadany w trakcie wymiany zostanie przydzielony dla Skarbu Państwa, a sama wieś – zlikwidowana. (decyzja z dnia 10.10.1963 r. - k. 271-272)

Pismem z 2 grudnia 1963r. skierowanym do Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w W., doręczonym 7 grudnia 1963r. E. J. (1) powiadomił, że jest spadkobiercą F. J., otrzymał w spadku ziemię ujętą w rejestrze gruntów wsi J. pod poz. 14 i 15 oraz zwrócił się o powiadomienie go w przypadku podejmowania jakichkolwiek akcji odnośnie w/ w gruntów. W dniu 2 kwietnia 1964 r. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w W. zawiadomiło E. J. (1), jako spadkobiercę F. J. o wszczęciu z urzędu postępowania w sprawie przejęcia gruntów opuszczonych na rzecz Skarbu Państwa, położonych we wsi J., gromada M., powiat (...).

W odpowiedzi na powyższe E. J. (1) w piśmie z dnia 14 maja 1964 r. oświadczył, że „zrzeka się swoich gruntów leżących we wsi J. na rzecz J. J. (1), zamieszkałego we wsi K., który wraz ze swą matką E. J. (2) użytkował je aż do momentu zamiany gruntów wchodzących w skład gospodarstwa we wsi J. na grunty we wsi K.”. (pismo - k. 63, zawiadomienie - k. 124; odpowiedź E. J. (1) - k. 42)

W dniu 6 maja 1964 r. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w W. Wydział Rolnictwa i Leśnictwa wydało decyzję – znak RL.III.z.19/6/63, na podstawie art. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1964 r. zmieniającego ustawę z dnia 13 lipca 1957 r. o zmianie dekretu z dnia 18 kwietnia 1955 r. o uwłaszczeniu i o uregulowaniu innych spraw związanych z reformą rolną i osadnictwem rolnym (Dz. U. Nr 32 poz. 161 z 1961 r.) i § 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1961 r. w sprawie opuszczonych gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 39 poz. 198 z 1961 r.) oraz art. 97 § 1 Kodeksu Postępowania Administracyjnego (Dz. U. Nr 30 poz. 168 z 1960 r.) – w której orzekło o przejęciu na rzecz Państwa opuszczonych gruntów rolnych położonych we wsi J., gromada M., powiat (...). Decyzja ta w punkcie 3 objęła między innymi nieruchomość rolną o pow. 8,02 ha, zapisaną pod poz. 14 i 15 rejestru pomiarowego klasyfikacyjnego wsi J., należąca do spadkobierców F. J.. (rejestr k. 113 – 113, decyzja z dnia 6.05.1964r.- k. 119-121)

Powyższa decyzja została utrzymana w mocy decyzją Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Ł. z dnia 30 września 1964 r. – znak RL.III.z.3/3/64. W decyzji tej (w punkcie 3) potwierdzono, że przedmiotem postępowania była między innymi nieruchomość o pow. 8,02 ha należąca do spadkobierców F. J.. (decyzja - k. 139)

W dniu 22 grudnia 1964 r. powyższe grunty zostały przekazane w czasowe posiadanie Okręgowemu Zarządowi Lasów Państwowych w Ł. - Nadleśnictwu Cisawa z przeznaczeniem pod zalesienie. (protokół zdawczo – odbiorczy - k. 147)

Na podstawie prawomocnych decyzji o wszczęciu postępowania wymiany, geodeci Powiatowego Biura Geodezji i (...) - S. S. i W. S. dokonali pomiaru gruntów Państwowego Funduszu Ziemi położonych między innymi we wsi J. oraz przeprowadzili ustalenie stanu posiadania i wartości gruntów na podstawie rejestru pomiarowo – klasyfikacyjnego, który został sporządzony w czasie klasyfikacji gleboznawczej gruntów. Rejestry te (sporządzone przed i po wymianie gruntów) nie zawierają informacji identyfikujących konkretne działki oraz wskazujących na prawo własności mieszkańców wsi Jarzębie. Informują jedynie o wielkości obszaru gleb o danej jednostce klasyfikacyjnej i ich szacunkowej wartości. (rejestr pomiarowo – klasyfikacyjny sprzed wymiany gruntów - k. 253; rejestr pomiarowo – klasyfikacyjny sporządzony po wymianie gruntów - k. 282)

Decyzją Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w W. z dnia 30 lipca 1965 r. zmienioną decyzją z dnia 3 marca 1966 r. zatwierdzono stan posiadania oraz szacunek gruntów objętych wymianą, wykazanych w rejestrach pomiarowo – klasyfikacyjnych. (decyzja z dnia 30.07.1965 r. - k. 261; decyzja z dnia 3.03.1966 r. - k. 259-260)

Decyzją Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w W. z dnia z dnia 11 lutego 1970 r. wieś J. została zlikwidowana, a wchodzące w jej skład grunty zostały włączone do Państwowego Gospodarstwa Leśnego. Teren został włączony do obrębu wsi O., gm. W.. (pismo Prezydium Powiatowej Rady Narodowej - k. 140 zał. Nr 1 w załączonych aktach postępowania administracyjnego IV SA/Wa 712/12; pismo Urzędu Rejonowego w W. - k. 147 - w załączonych aktach postępowania administracyjnego IV SA/Wa 712/12; pismo Wojewódzkiego Biura Geodezji w S. - k. 183)

Syn F. E. J. wystąpił z wnioskiem o stwierdzenie nieważności wymienionych wyżej decyzji administracyjnych orzekających o przejęciu gospodarstwa rolnego na własność Państwa. Podnosił, że gospodarstwo było przez cały okres przed przejęciem uprawiane przez jego stryjecznego brata J. J. (1).

Decyzją z dnia 1 kwietnia 2003 r. znak GZ.rn-051/625-329/97, utrzymaną w mocy decyzją z dnia 26 stycznia 2005 r. znak GZ.rn-057-625-329-97, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi odmówił wszczęcia postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Ł. z dnia 30 września 1964 r. – znak RL.III.z.3/3/64.

Wyrokiem z dnia 14 października 2005 r. sygn. SA/Wa 940/05 Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi uchylił zaskarżoną decyzję Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 stycznia 2005 r. i poprzedzającą ją decyzję z dnia 1 kwietnia 2003 r.

Rozpoznając ponownie sprawę Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi decyzją z dnia 19 czerwca 2006 r. znak GZ rn-057-625-233/06 odmówił stwierdzenia nieważności decyzji Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w W. z dnia 6 maja 1964 r., wskazując, że istniały przesłanki do uznania gospodarstwa rolnego za opuszczone.

W wyniku odwołania się przez E. J. (1) od tejże decyzji Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w dniu 16 sierpnia 2010 r. wydał decyzję znak GZ.rn-57-625-644/10 utrzymującą w mocy decyzję z dnia 19 czerwca 2006 r., podtrzymując stanowisko, że przedmiotowe gospodarstwo rolne nosiło cechy opuszczonego w rozumieniu Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1961 r. w sprawie opuszczonych gospodarstw.

Na powyższą decyzję skargę złożyła W. J. (1) - spadkobierczyni E. J. (1). Po rozpoznaniu tej skargi Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 24 stycznia 2011 r. sygn. SA/Wa 1882/10, uchylił zaskarżoną decyzję Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 sierpnia 2010 r. i poprzedzającą ją decyzję z dnia 19 czerwca 2006 r. (decyzje Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi i wyroki Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Ł. w załączonych aktach postępowania administracyjnego IV SA/Wa 712/12; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie a dn. 24.01.2011 sygn. SA/Wa 1882/10 - k. 212-221)

Decyzją z dnia 16 lipca 2013 r. znak GZgn-057-625-9-2/12 Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi stwierdził nieważność decyzji Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Ł. z dnia 30 września 1964 r. znak RL.III.z.3/3/64 oraz utrzymanej nią w mocy decyzji Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w W. z dnia 6 maja 1964 r. znak RL.III-z-19/6/63, w części dotyczącej punktu 3 sentencji wymienionych decyzji. W uzasadnieniu decyzji wskazano, że nie zostały spełnione przesłanki wydania decyzji o przejęciu przedmiotowego gospodarstwa rolnego, tj. opuszczenie gospodarstwa przez właściciela, jego małżonka, dzieci lub rodziców oraz zaniechanie uprawy gospodarstwa oraz niepoddawanie go właściwym zabiegom agrotechnicznym przez właściciela bądź użytkownika lub dzierżawcę – wynikające z art. 2 ustawy z dnia 13 lipca 1957 r. o zmianie dekretu z dnia 18 kwietnia 1955 r. o uwłaszczeniu i o uregulowaniu innych spraw, związanych z reformą rolną i osadnictwem rolnym oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1961 r. w sprawie opuszczonych gospodarstw rolnych, ponieważ stanowiące przedmiot przejęcia gospodarstwo rolne, którego pierwotnym użytkownikiem był F. J. było przez cały czas uprawiane i zamieszkane, co przesądza o uznaniu decyzji Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Ł. z dnia 30 września 1964 r. za wydaną z rażącym naruszeniem prawa. (decyzja k. 8; postanowienie - k. 12)

Wymieniony w punkcie 3 decyzji z 6 maja 1964r. F. J. był dziadkiem ze strony ojca E. R. i E. K.. Żoną F. J. była B. J. (1) (II voto K.), z którą miał syna E. i córkę B., która zmarła w 1936 roku w wieku 7 lat.

E. J. (1) urodził się w S., skąd pochodziła i miała swoje ziemie jego matka B.. We wczesnym dzieciństwie mieszkał wraz z rodzicami w J.. Szkołę podstawową skończył w okolicach rodzinnej wsi, następnie uczęszczał do liceum w W., gdzie mieszkał u swojego wuja. Po maturze przeprowadził się do S.. Tam ukończył studia. W 1951 r. E. J. (1) zawarł związek małżeński z W. J. (1). W 1956 roku przeprowadził się do S. na stałe.

F. i B. J. (2) mieszkali i gospodarzyli we wsi J. do czasu śmierci F. w 1930 roku. Po śmierci męża B. J. (1) ciężko było samodzielnie prowadzić gospodarstwo, dlatego przeprowadziła się do gospodarstwa swoich rodziców położonego w S.. Po jakimś czasie wyprowadziła się do S. do mieszkania, które kupił jej syn E. J. (1). Wyszła drugi raz za mąż za J. K.. Po zmianie miejsca zamieszkania na S., B. J. (1) wydzierżawiła gospodarstwo położone we wsi J. bratu męża W. J. (2), który uprawiał je aż do swej śmierci w 1945 roku. Po śmierci W. J. (2) prowadzenie gospodarstwa przejęła jego żona E. i syn J., który gospodarzyli do chwili zamiany gruntów w 1962 roku na ziemie we wsi K.. E. J. (1) chciał przekazać ziemię J. J. (1), czego nie uczynił ze względu na przejęcie gospodarstwa przez Państwo. (zeznania powódki E. R. – protokół z rozprawy z dnia 21.11.2016 r. k. 298-300; pismo E. J. (1) - k. 181)

W latach 1959 – 1962 ustalono dla spadkobierców F. J. podatek gruntowy od gospodarstwa rolnego o ogólnej powierzchni 2 ha. W rejestrze wymiarowym podatku gruntowego za rok 1963 nie figuruje pozycja (...), ani też E. J. (1). (rejstry podatku gruntowego - k. 240-244)

Postanowieniem z 13 października 1958r. Sąd Powiatowy w W. stwierdził, że spadek po F. J. zmarłym 13 stycznia 1930 r. w J., tamże ostatnio stale zamieszkałym nabyły jego dzieci: syn E. J. (1) i córka B. J. (1) – po 1/2 części każde z nich oraz że wdowie B. K. przysługuje prawo do dożywotniego użytkowania 1/3 części spadku. (postanowienie - k. 18)

Spadek po zmarłej w 1936 r. w Szyszkowe B. J. (1) (córce F. i B.) nabyli: matka B. K. w 1/4 części oraz brat E. J. (1) w 3/4 części. (postanowienie - k. 19)

Stosownie do postanowienia Sądu Rejonowego w Szczecinie z dnia 9 października 1991 r. zmienionego punktem I postanowienia Sądu Rejonowego Szczecin – Centrum w Szczecinie z 29 września 2009r., spadek po B. K. zmarłej 28 lipca 1984r. w S., ostatnio stale zamieszkałej w S. na podstawie testamentu notarialnego nabył w całości E. J. (1). (postanowienia - k. 20 i k. 22)

Spadek po E. J. (1) zmarłym 1 sierpnia 2010r. w S. i tam ostatnio stale zamieszkałym na podstawie testamentu notarialnego w całości nabyła jego żona W. J. (1). (postanowienie - k. 23)

Stosownie do treści aktu poświadczenia dziedziczenia z dnia 30 września 2014 r. spadek po W. J. (1), zmarłej 22 sierpnia 2014r. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 3 lipca 2013 roku nabyły jej córki: E. R. i E. K. – po 1/2 części każda z nich. (akt poświadczenia dziedziczenia - k. 179)

Tereny dawnej wsi J. zostały włączone w obręb wsi O., gmina W.. Obecnie stanowią własność Skarbu Państwa – Lasów Państwowych – Nadleśnictwa W., stosownie do postanowienia Sądu Rejonowego w Wieluniu o zasiedzeniu z dnia 22 stycznia 2009 r. (sygn. I Ns 762/08). Nieruchomość objęta jest księgą wieczystą o numerze (...). Jej obszar wynosi 580,1590 ha. (odpis z księgi wieczystej nr (...) - k. 341-363; mapa ewidencji gruntów - k. 364)

Sąd Rejonowy w Wieluniu nie posiadania księgi wieczystej lub zbioru dokumentów, w których jako właścicieli nieruchomości ujawniony byłby F. J.. (informacja S.R. w W. - k. 180)

Starostwo Powiatowe w W. nie posiada dokumentacji dotyczącej przejętej na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości rolnej stanowiącej własność spadkobierców F. J.. W zasobach Ośrodka (...) w W. znajduje się rejestr pomiarowo – klasyfikacyjny z 1966 r. sporządzony na potrzeby przeprowadzenia zamiany gruntów, w którym pod poz. 14 jako posiadacze gruntu o powierzchni 4,30 ha wpisani są spadkobiercy W. J. (2) w 4/10 oraz Państwowy Fundusz Ziemi w 6/10, natomiast pod poz. 15 jako posiadacze gruntu o powierzchni 2,48 ha figurują spadkobiercy A. B. (1) w 1/2 części i A. B. (2) w 1/2 części. (pisma Starostwa Powiatowego w W. z dnia: 1.07.2011 r. - k. 15, z dnia 12.08.2011 r. - k. 16)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dokumentów złożonych przez strony postępowania do akt sprawy oraz znajdujących się w załączonych aktach postępowania administracyjnego, a nadto w oparciu o zeznania powódki E. R..

Okoliczności przejścia na własność Skarbu Państwa gospodarstw rolnych położonych w dawnej wsi J. nie były sporne między stronami i wynikają wprost z dokumentacji dotyczącej procesu zamiany gruntów i likwidacji wsi oraz przeprowadzonego postępowania administracyjnego. Na podstawie tychże dokumentów, a nadto w oparciu o złożony przez powódki odpis zupełny księgi wieczystej (...), Sąd ustalił aktualny stan prawny objętej pozwem nieruchomości.

Wobec złożonych przez powódki postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku i aktu poświadczenia dziedziczenia nie budziło wątpliwości Sądu, iż są one uprawnione do wystąpienia z powództwem, jako następczynie prawne F. J..

W pozwie oraz na rozprawie w dniu 27 lutego 2017 r. pełnomocnik powódki wniósł o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu wyceny nieruchomości na okoliczność wartości przejętego gospodarstwa rolnego, składającego się z gruntów ornych o powierzchni 8,02 ha, który to biegły mógłby podjąć czynności zmierzające do poszukiwania dokumentów. Oddalając ten wniosek dowodowy strony powodowej Sąd miał na uwadze, iż sporządzając opinię na zlecenie Sądu, biegły zobowiązany jest do korzystania z zebranego przez Sąd materiału dowodowego i nie ma uprawnień do dokonywania ustaleń faktycznych we własnym zakresie. Nawet, jeśli biegły uzna przekazany mu materiał dowodowy za niekompletny, nie jest on uprawniony do jego uzupełnienia (np. poprzez przesłuchanie świadków, czy dowodzenie z dokumentów). W świetle zasady prawdy formalnej obowiązującej w postępowaniu cywilnym należy zauważyć, iż konsekwencje niekompletności materiału dowodowego obciążają stronę procesu, która z pomocą tych dowodów stara się wywieźć korzystne dla siebie skutki prawne. Zatem biegły, uzupełniając otrzymany od Sądu materiał dowodowy, wykonywałby de facto czynności dowodowe na rzecz tej strony, z winy, której materiał dowodowy, jakim dysponuje Sąd, pozostaje niekompletny. Taki sposób naprawienia błędu strony w zakresie nieprzedłożenia wniosków dowodowych jest niedopuszczalny. Przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego nie może być „furtką” dla wprowadzenia nowego dowodu do toczącego się postępowania. Ramy pożądanego i dopuszczalnego udziału biegłego w sprawie zostały dosyć wyraźnie zarysowane w orzecznictwie, m.in. w wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 13 października 2016r., w uzasadnieniu, którego Sąd wskazał, że „opinia biegłego, zgodnie z art. 278 k.p.c., służy stworzeniu sądowi możliwości prawidłowej oceny materiału procesowego w wypadkach, kiedy ocena ta wymaga wiadomości specjalnych w rozumieniu art. 278 k.p.c. (a więc wiedzy wykraczającej poza objętą zakresem wiedzy ogólnej - powszechnej). Zadaniem biegłego zasadniczo nie jest poszukiwanie dowodów i okoliczności mających uzasadnić argumentację stron procesu, lecz dokonanie oceny przedstawionego materiału z perspektywy posiadanej

wiedzy naukowej technicznej lub branżowej i przedstawienie sądowi danych (wniosków) umożliwiających poczynienie właściwych ustaleń faktycznych i właściwą ocenę prawną znaczenia zdarzeń, z których strony wywodzą swoje racje. Biegły jest zobowiązany do zachowania bezstronności (art. 281 k.p.c.) i występując w procesie nie posiada zwłaszcza kompetencji prawnych, by poszukiwać i przedstawiać argumenty i dowody niezbędne dla poparcia stanowiska którejkolwiek ze stron procesu” (wyrok SA w Łodzi z 13.10.2016r. I ACa 432/16).

Powódki swoje żądanie wywodziły z utraty gospodarstwa rolnego, przy czym oprócz wskazania nazwy miejscowości, w której się ono znajdowało nie wykazały jego oznaczenia (np. w formie wskazania numerów działek, numeru zbioru dokumentów) czy położenia na tyle szczegółowo, aby biegły mógł zlokalizować to gospodarstwo, a następnie oszacować wartość. Podanie zaś, że znajduje się ono na terenie nieruchomości o powierzchni ponad 580 ha nie stanowi jego lokalizacji i nie pozwala na wycenę.

Niezależnie od powyższego należy wskazać, że – co będzie wynikało z kolejnej części uzasadnienia, powództwo podlegało oddaleniu, jako nieusprawiedliwione, co do zasady z uwagi na niewykazanie przez powódki szkody polegającej na utracie własności nieruchomości. W takiej sytuacji, co najmniej zbędne było odnoszenie się do wysokości dochodzonego w sprawie roszczenia, czego między innymi dotyczył wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego.

Sąd zważył:

Powódki oparły swoje roszczenie na fakcie wydania decyzji przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w dniu 16 lipca 2013 r. (znak GZgn-057-625-9-2/12) stwierdzającej nieważność decyzji Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Ł. z dnia 30 września 1964 r. znak RL.III.z.3/3/64 utrzymującej w mocy decyzję z dnia 6 maja 1964 r. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w W. znak RL.III.z.19/6/63, na mocy, której orzeczono o przejęciu na rzecz Państwa opuszczonych gruntów rolnych położonych we wsi J., gromada M., powiat (...), między innymi nieruchomości rolnej o pow. 8,02 ha, zapisanej pod poz. 14 i 15 rejestru pomiarowego klasyfikacyjnego wsi J., należącej do spadkobierców F. J..

Podnieść należy, że do roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej ostateczną decyzją administracyjną wydaną przed dniem 1 września 2004 r., której nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono po tym dniu, ma zastosowanie art. 160 § 1, 2, 3 i 6 k.p.a. (uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 r., III CZP 112/10). Administracyjny tryb dochodzenia roszczeń odszkodowawczych (art. 160 k.p.a.) stosuje się jedynie w tych sprawach, w których decyzja nieważnościowa (art. 156 § 1 k.p.a.) stała się ostateczna przed dniem 1 września 2004 r., natomiast wydanie w tym trybie decyzji po tej dacie skutkuje dopuszczalnością drogi sądowej. Nie należy, zatem w tym przypadku stosować art. 160 § 4 i 5 k.p.a. (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2008 r. III CZP 101/08 OSNC 2009/4/57, wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 21 października 2005 r. IV SA/Wa 1356/05).

Za szkodę będącą następstwem wadliwej decyzji administracyjnej, której niezgodność z prawem została stwierdzona decyzją nadzorczą, Skarb Państwa odpowiada, zatem na podstawie art. 160 k.p.a. w związku z art. 417 k.c. (wobec art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 162, poz. 1692).

Jakkolwiek wskazane stanowisko przesądza o niestosowaniu w niniejszej sprawie art. 417¹ k.c. podnieść należy, że zarówno na gruncie art. 160 k.p.a. i poprzez odesłanie z tego przepisu do art. 417 k.c., jak i na gruncie art. 417¹ § 2 k.c., warunkiem dochodzenia roszczeń odszkodowawczych jest wydanie ostatecznej decyzji administracyjnej nieważnej lub niezgodnej z prawem, wydanie ostatecznej decyzji nadzorczej stwierdzającej taką niezgodność z prawem lub nieważność, wystąpienie szkody w wyniku wydania wadliwej decyzji oraz wykazanie adekwatnego związku przyczynowego między tą decyzją a doznaną szkodą.

Na mocy art. 1 i 2 ustawy z dnia 15 lipca 1964 r. zmieniającej ustawę z dnia 13 lipca 1957 r. o zmianie dekretu z dnia 18 kwietnia 1955 r. o uwłaszczeniu i o uregulowaniu innych spraw związanych z reformą rolną i osadnictwem rolnym (Dz. U. Nr 32 poz. 161 z 1961 r.; opubl.: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/1961/s/32/161>) gospodarstwa rolne i działki określone w art. 15 ust. 1 dekretu z dnia 18 kwietnia 1955 r. o uwłaszczeniu i o uregulowaniu innych spraw związanych z reformą rolną i osadnictwem rolnym (Dz.U. z 1959 r. Nr 14 poz. 78), jeżeli zostały opuszczone przez właściciela po dniu 28 kwietnia 1955 r. oraz wszelkie inne gospodarstwa rolne opuszczone przez właścicieli mogły być przejęte na własność Państwa bez odszkodowania i w stanie wolnym od obciążeń, z wyjątkiem służebności gruntowych, których utrzymanie zostałoby uznane za niezbędne.

Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1961 r. w sprawie opuszczonych gospodarstw rolnych (Dz.U. Nr 39 poz. 198 z 1961 r.) za gospodarstwo rolne opuszczone uważane było gospodarstwo, na którym nie zamieszkiwał właściciel ani jego małżonek, dzieci lub rodzice, a przy tym gospodarstwo to nie było w całości lub większej części uprawiane oraz poddane właściwym zabiegom agrotechnicznym przez właściciela bądź użytkownika albo dzierżawcę (§ 1 ust.1). Przejęcie gospodarstwa rolnego na własność Państwa następowało bez odszkodowania w stanie wolnym od obciążeń z wyjątkiem służebności gruntowych, których utrzymanie uznane zostałoby za niezbędne (§ 2).

Do wydania prawidłowej decyzji o przejęciu na własność Państwa gospodarstwa rolnego, mającej charakter konstytutywny, konieczne było, zatem ustalenie dwóch przesłanek, a mianowicie ziemskiego charakteru nieruchomości oraz niepozostawanie nieruchomości w faktycznym władaniu właściciela, użytkownika albo dzierżawcy w chwili wydawania decyzji o przejęciu. Na gruncie rozpoznawanej sprawy Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w W. po stwierdzeniu, iż gospodarstwo (...) spełnia powyższe przesłanki decyzją z dnia 6 maja 1964 r. orzekło o przejęciu tegoż gospodarstwa na rzecz Państwa. Przejęte na rzecz Skarbu Państwa gospodarstwo rolne stało się przedmiotem wymiany gruntów w związku z decyzjami Powiatowej Rady Narodowej w W. z dnia 10 października 1963 r. o wdrożeniu postępowania wymiany gruntów i z dnia 6 września 1966 r. o zatwierdzeniu projektu wymiany. Podstawą prawną wydania wyżej wymienionych decyzji były przepisy dekretu z dnia 16 sierpnia 1949 r. (Dz. U. Nr 46, poz. 226 z 1962 r.) o wymianie gruntów. Na mocy art. 7 pkt. 2a tegoż dekretu wdrożono postępowanie wymiany gruntów właścicieli i posiadaczy, położonych we wsi J..

Stosownie do stanowiska powódek postępowanie sędowo - administracyjne, którego inicjatorem był ich ojciec E. J. (1) wykazało, że przejęcie gospodarstwa rolnego, którego pierwotnym użytkownikiem był F. J. – dziadek powódek na podstawie wskazanych przepisów, nastąpiło z rażącym naruszeniem prawa, co skutkuje odpowiedzialnością odszkodowawczą Skarbu Państwa, jako strony procesu w tym postępowaniu.

Do ustalenia odpowiedzialności odszkodowawczej niezbędne jest jednak, jak zostało wyżej wykazane, również udowodnienie wystąpienia szkody oraz związku przyczynowego pomiędzy wydaniem decyzji a szkodą. Stwierdzenie nieważności decyzji lub wydania jej z naruszeniem prawa przesądza jedynie, co do zasady - o bezprawności. Nie jest to równoznaczne z wykazaniem pozostałych przesłanek odpowiedzialności. Zgodnie zaś z treścią artykułu 6 k.c. ciężar wykazania powyższych okoliczności spoczywa w niniejszej sprawie na powódkach.

W ocenie Sądu powódki nie sprostaly powyższemu obowiązkowi, nie wykazały, bowiem wystąpienia po ich stronie szkody, co legło u podstaw decyzji Sądu o oddaleniu powództwa.

W szczególności powódki nie udowodniły, że ich dziadkowi F. J. oraz jego następcom prawnym przysługiwała własność nieruchomości, za którą odszkodowania dochodzą w niniejszym postępowaniu. Dokonana przez Sąd analiza treści dokumentów dotyczących przedmiotowej nieruchomości - załączonych przez strony do akt rozpoznawanej sprawy oraz znajdujących się w aktach postępowania administracyjnego IV SA/Wa 712/12, w tym dotyczących procesu wymiany gruntów wsi J., nie doprowadziła do ustalenia, że przejęte przez Skarb Państwa gospodarstwo rolne było własnością F. J. bądź jego syna E. J. (1). Na uwagę zasługują przede wszystkim dokumenty w postaci decyzji Powiatowej Rady Narodowej w W.: z dnia 10 października 1963 r. (k. 271-272), z dnia 30 lipca 1965 r. (k. 261-262) o wdrożeniu postępowania wymiany gruntów oraz z dnia 3 marca 1966 r. (k. 259-260).

W decyzji z dnia 10 października 1963 r. wskazano, że wdrożenie postępowania wymiany gruntów dotyczy właścicieli i posiadaczy gospodarstw leżących we wsi J.. W decyzji z dnia 3 marca 1965 r. sprecyzowano, że postępowanie dotyczy całego obszaru wsi J.. W żadnej z tych decyzji nie podano jednakże, kto konkretnie jest właścicielem, a kto posiadaczem gruntów podlegających wymianie. Podobnie w decyzji z dnia 30 lipca 1965 r. wskazano, że zatwierdza ona jedynie stan posiadania gruntów objętych wymianą. Także rejestry pomiarowo - klasyfikacyjne sporządzone przez geodetów Powiatowego Biura Geodezji i (...) - W. S. i S. S. (k. 253 i k. 282) nie zawierają informacji wskazujących na prawo własności konkretnych mieszkańców wsi do poszczególnych działek, dokumentują stan posiadania, a nie prawo własności do danej nieruchomości.

Za jedyny punkt zaczepienia, mogący wskazywać na istnienie prawa własności F. J. do objętego wymianą gruntów gospodarstwa rolnego, uznać można by treść punktu 3 decyzji z dnia 6 maja 1964 r., stwierdzającego przejęcie na rzecz Skarbu Państwa „nieruchomości rolnej zapisanej od poz. 14 i 15 rejestru pomiarowo – klasyfikacyjnego wsi J. o pow. 8,02 ha należącej do s-cy J. F.” oraz treść punktu 3 decyzji z dnia 30 września 1964 r. utrzymującej w mocy decyzję z dnia 6 maja 1964 r., stwierdzającą, że przedmiotem decyzji z dnia 6 maja 1964 r. było „gospodarstwo spadkobierców F. J. o pow. 8,02 ha”. Należy jednak wskazać, że powyższe decyzje administracyjne zostały objęte decyzją z dnia 16 lipca 2013 r. (znak GZgn-057-625-9-2/12) Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi stwierdzającą ich nieważność. Zgodnie natomiast z poglądem dominującym w piśmiennictwie i orzecznictwie, stwierdzenie nieważności decyzji działa ex tunc: eliminuje skutki prawne wadliwej decyzji tak, jakby ona w ogóle nie została podjęta i otwiera drogę do ponownego załatwienia sprawy (polegającego, w zależności od przyczyny nieważności, bądź na umorzeniu postępowania, bądź na wydaniu merytorycznego rozstrzygnięcia). Tak rozumiane wsteczne działanie stwierdzenia nieważności dotyczy wszelkich skutków prawnych wadliwej decyzji, a więc oznacza powrót do takiego stanu prawnego, jaki istniał przed wydaniem wadliwej decyzji. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2004 r., IV CK 21/04). Skoro, zatem stwierdzono nieważność decyzji z dnia 6 maja 1964 r. i z dnia 30 września 1964 r. w części (punkcie 3) dotyczącej F. J., to decyzje te w tym zakresie należy traktować tak, jakby w ogóle nie zostały podjęte. W konsekwencji użyte w tych decyzjach zwroty „nieruchomość rolna należąca do s-cy F. J.”, czy „gospodarstwo spadkobierców F. J.” uznać należy za nieistniejące. Po uchyleniu punktu 3 decyzji z dnia 30 września 1939 r. brak jest w aktach sprawy oraz aktach postępowania administracyjnego IV SA/Wa 712/12 jakiegokolwiek dokumentu stwierdzającego prawo własności F. J. do nieruchomości położonej na terenie dawnej wsi J., objętej decyzją o wymianie gruntów.

Po drugie zważyć należy, że w toku całego postępowania powódki nie wykazały, jakiej konkretnie nieruchomości dotyczy ich żądanie. Jedynym parametrem wskazanym przez powódki, jako charakteryzujący przejętą przez Państwo nieruchomość był w zasadzie jej obszar (8,02 ha). Powódki nie wskazały żadnych innych danych, na podstawie, których można by zidentyfikować przedmiot niniejszego postępowania. W szczególności powódki nie podały numerów ewidencyjnych działki/działek obejmujących gospodarstwo, czy to w dacie przejęcia, czy obecnie. Dane te nie wynikają w żaden sposób z materiału dowodowego, na podstawie, którego Sąd ustalił w niniejszej sprawie opisany powyżej stan faktyczny. Co więcej także z pism urzędowych stanowiących odpowiedzi na zapytania Sądu w postępowaniu administracyjnym wynika, iż ze względu na brak w urzędowych zasobach stosownych dokumentów, ustalenie stanu prawnego działek obejmujących dawne gospodarstwo rolne (...) nie jest możliwe. W konsekwencji przy braku możliwości odniesienia się do konkretnego przedmiotu (konkretnej nieruchomości), za utratę, którego powódki żądają odszkodowania, niemożliwym jest nie tylko ustalenie jego wysokości, ale ustalenie, że w majątku powódek w ogóle wystąpił jakikolwiek uszczerbek, którego źródłem było przejęcie na własność Skarbu Państwa gruntów leżących w obrębie wsi J..

Reasumując, stwierdzić należy, że powódki, jako spadkobierczynie F. J. nie wykazały, że ich dziadkowi przysługiwało prawo własności do jakiegokolwiek nieruchomości we wsi J. przejętej na własność Skarbu Państwa na mocy decyzji o wymianie gruntów. Nie wykazały tym samym, że wskutek wydania decyzji nadzorczej z dnia 16 lipca 2013 r., odzyskały własność jakiegokolwiek nieruchomości położonej w granicach dawnej wsi J.. W konsekwencji powódki nie wykazały, iż w związku z wydaniem wadliwych decyzji administracyjnych poniosły szkodę w postaci utraty gospodarstwa rolnego. Z powyższych względów powództwo należało oddalić, jako nieudowodnione.

Niezależnie od powyższego wskazać należy, że po przejęciu gospodarstw we wsi J., Skarb Państwa – Lasy Państwowe, objął przedmiotową nieruchomość w posiadanie samoistne prowadząc na niej gospodarkę leśną. Stan ten został usankcjonowany postanowieniem z dnia 22 stycznia 2009 r. (sygn. I Ns 762/08), którym Sąd Rejonowy w Wieluniu uznał, że Skarb Państwa stał się właścicielem działek poprzez zasiedzenie, dzieląc tym samym stanowisko i argumentację Sądu Najwyższego wyrażone uchwałę pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2007 roku, III CZP 30/07 (OSNC 2008/5/43), w której Sąd ten dopuścił możliwość stwierdzenia nabycia prawa własności w drodze zasiedzenia przez Skarb Państwa bez względu na podstawę objęcia rzeczy w jego władanie, a zatem także i w przypadku, gdy objęcie w posiadanie nastąpiło w sferze imperium. Orzeczenie to wydane przed decyzją nadzorczą z dnia 16 lipca 2013 r. stało się podstawą wpisu prawa własności Skarbu Państwa do księgi wieczystej (...). Zważyć należy, że na skutek zasiedzenia, które następuje ex lege, dotychczasowy uprawniony traci swoje prawo, a nabywca uzyskuje je niezależnie od niego. W odniesieniu do zasiedzenia, mającego charakter pierwotnego nabycia własności nieruchomości Sąd Najwyższy orzekł, że nabywca własności nieruchomości przez zasiedzenie nie ma obowiązku spełnienia jakichkolwiek świadczeń na rzecz poprzedniego właściciela (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.09.2005 r., sygn. akt II CK 93/05). Przyjąć, zatem należy, że nawet gdyby powódki wykazały, iż przysługiwało im prawo własności do nieruchomości położonej na terenach dawnej wsi J., to z uwagi na zasiedzenie tejże nieruchomości przez Skarb Państwa, możliwość dochodzenia przez powódki odszkodowania za jej utratę byłaby z powyższych względów wykluczona.

Mając na uwadze wynik procesu Sąd, zgodnie z art. 98 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., obciążył solidarnie powódki kosztami procesu obejmującymi koszty zastępstwa procesowego pozwanego. Na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 roku o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (tj. z dnia 28 lipca 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 1313) Sąd zasądził na rzecz wykonującej zastępstwo procesowe pozwanego Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 3600 złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego. Kwota ta została wyliczona zgodnie z § 6 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. z dnia 3 października 2002 r. Nr 163, poz. 1348 z póź. zm.).

Opłata od pozwu w niniejszej sprawie wyniosła 7.619 zł. W związku ze zwolnieniem powódki W. J. (1) od kosztów sądowych ponad kwotę 3.000 zł powstały nieuiszczone koszty sądowe obejmujące brakującą część opłaty sądowej od pozwu w wysokości 4.619 zł. W związku z tym Sąd nakazał pobrać solidarnie od powódek na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi kwotę 4.419 zł tytułem brakującej opłaty sądowej od pozwu na podstawie art. 113 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. z dnia 21 kwietnia 2016 r., Dz.U. z 2016 r. poz. 623).